Nr 95.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående anställande av ytterligare ett kvinnligt skrivbiträde hos direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning; given Stockholms slott den 12 mars 1915.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen medgiva,

att på direktionens över folkskollärarnas pensionsinrättning ordinarie stat må uppföras ytterligare ett kvinnligt skrivbiträde med enahanda avlöningsförmåner, som tillkomma det förut å samma stat uppförda kvinnliga skrivbiträdet.

De till ärendet hörande handlingarna skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevägen.

GUSTAF.

K. G. Westman.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 12 mars 1915.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Westman anförde:

Anställande av ytterligare ett kvinnligt skrivbiträde hos direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning.

I den till innevarande års riksdag avlåtna statsverkspropositionen har Kungl. Maj:t under tionde huvudtiteln, punkt 5, föreslagit riksdagen att i avbidan på proposition angående höjning av det under nämnda huvudtitel uppförda ordinarie anslaget: bidrag till pensionering av änkor och barn efter lärare vid allmänna läroverk, pedagogier, seminarier m. m., beräkna en ökning av detta anslag från 144,554 kronor med 1,000 kronor till 145,554 kronor. Sedan ärendet numera undergått ytterligare beredning, anhåller jag att få ånyo anmäla detsamma.

Jag torde då böra först omnämna, hurusom på sin tid revisorerna av folkskollärarnas änke- och pupillkassas räkenskaper och förvaltning för åren 1906—1908 i sin över revisionen avgivna berättelse hemställde, att Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande, om icke pensionerna från

kassan, vilka då, liksom allt fortfarande är fallet, utbetalades halvårsvis, skulle kunna utbetalas kvartalsvis. En sådan ändring hade revisorerna funnit önskvärd särskilt med hänsyn till pensionstagarnas ekonomiska ställning. Genom beslut den 8 april 1910 förklarade emellertid Kungl. Maj:t, att denna revisorernas hemställan icke föranledde någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

I skrivelse den 5 november 1913 till chefen för ecklesiastikdepartementet anhöll vidare pensionerade folkskolläraren J. M. Omberg i Linköping — med förmälan att han i ärendet samrått med flera andra pensionerade folkskollärare — att åtgärder måtte vidtagas för åstadkommande av sådan ändring i utbetalningen av pensioner från folkskollärarnas pensionsinrättning och folkskollärarnas änke- och pupillkassa, att pensionstagarna måtte få uppbära sina pensioner månadsvis eller åtminstone kvartalsvis. Som skäl för sin anhållan anförde Omberg, att den nuvarande utbetalningen halvårsvis i betraktande av folkskollärarnas i allmänhet små villkor ofta vållade dem och deras familjer stora svårigheter och bekymmer. Sagda skrivelse överlämnades på sin tid till lärarlönenämnden för att tagas i övervägande vid fullgörande av det åt nämnden lämnade uppdrag, och i sitt den 31 oktober 1914 avgivna betänkande (sid. 400) har nämnden uttalat sig för önskvärdheten av att en ändring i den riktning, som i nyssberörda skrivelse angivits, måtte kunna åvägabringas.

Hos mig hava vid upprepade tillfällen förnyade framställningar gjorts i samma syfte som de nu omförmälda.

Den sålunda väckta frågan om utbetalning kvartalsvis av pensioner från förenämnda anstalter har jag funnit vara värd beaktande. Utom dessa pensionsanstalter finnas emellertid även andra under direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning stående dylika anstalter, från vilka pensioner nu utbetalas halvårsvis och rörande vilka det likaledes kunde ifrågasättas, huruvida icke utbetalningen borde ske kvartalvis. Med anledning härav har jag i skrivelse den 6 juli 1914 anmodat direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning att taga denna fråga under övervägande och till mig inkomma med det yttrande och förslag i ämnet, vartill direktionen funne omständigheterna föranleda. Sådant yttrande och förslag har direktionen avgivit den 20 november 1914.

I sitt yttrande erinrar direktionen inledningsvis, att direktionen vid ett föregående tillfälle, i anledning av ovanberörda framställning från revisorerna av folkskollärarnas änke- och pupillkassa, haft att yttra sig i förevarande ämne. Direktionen anför därom följande:

Direktionen, vars utlåtande avgivits i underdånig skrivelse den 8 december 1909, hade funnit en sådan ändring av utbetalningsterminerna ländа pensionstagarna till fördel men hade samtidigt framhållit, att därest ändringen på sådan grund ansåges böra genomföras, densamma borde omfatta alla under direktionen ställda pensionskassor, vilkas pensioner utbetalades halvårsvis. En sådan åtgärd komme emellertid att medföra dels ökade förvaltningskostnader och dels en avsevärd räntеförlust. I förra hänseendet hade framhållits det sannolika behovet av en ökning av pensionskassornas tjänstepersonal med en ny ordinarie tjänst ävensom den ökade utgiften till postsparbanken för dess bestyr med pensionsutbetalningarna, vartill komme vissa engångskostnader, såsom för uppläggande av nya matriklar och liggare m. m. Beträffande räntеförlusten, rörande vars storlek hade gjorts en beräkning med ledning av då rådande förhållanden, hade antytts, att, till förebyggande av rubbning i de för pensionskassorna gjorda beräkningar, kassorna borde beredas en motsvarande inkomst genom ökning av utgående statsbidrag.

Hela denna fråga hade emellertid förfallit, då Kungl. Maj:t genom nådigt beslut den 8 april 1910 förklarat revisorernas ifrågavarande hemställan icke föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

Såsom av ovan återgivna yttrande framginge, hade direktionen ej haft någon principiell invändning mot pensioners utbetalning kvartalsvis; och hade direktionen ej heller för närvarande någon anledning att intaga annan ståndpunkt till ifrågavarande spörsmål. Nu såsom förut vore frågan, från direktionens synpunkt, huvudsakligen en kostnadsfråga, vilken direktionen således ansåge sig böra närmare utreda med utgångspunkt från för närvarande rådande förhållanden.

Angående det sätt, på vilket pensionerna för närvarande utbetalas från de under direktionen stående pensionskassorna, yttrar direktionen därefter:

Kvartalsutbetalningar av pensioner hade redan kommit till tillämpning i ett par under direktionens förvaltning ställda pensionskassor, nämligen dels i den från och med år 1912 i verksamhet trädda lärarnas vid elementarläroverken nya änke- och pupillkassa och dels i dövstumlärarnas pensionsanstalt, rörande vilken sistnämnda anstalt föreskrifter i sådant hänseende meddelats i nådiga kungörelsen den 24 oktober 1913. Kvartalsutbetalningar vore ock föreskrivna i två andra av direktionen förvaltade kassor, nämligen lasarettsläkarnas pensionskassa, som numera varit i verksamhet ett tiotal år, utan att någon pensionering däri ännu förekommit, samt i den år 1911 upprättade extra provinsialläkarnas pensionskassa, som ej heller hade någon pensionstagare.

Halvårsutbetalning av pensioner vore däremot föreskriven beträffande övriga direktionens förvaltning tillhörande pensionsanstalter, således folkskollärarnas pensionsinrättning, folkskollärarnas änke- och pupillkassa, lärarnas vid elementarläroverken gamla änke- och pupillkassa, småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt samt lärarinnornas pensionsanstalt. I sistnämnda, först från och med år 1911 upprättade anstalt funnes dock för närvarande endast en pensionär.

Till belysande av omfattningen av pensioneringen i folkskollärarnas pensionsinrättning samt änke- och pupillkassa, lärarnas vid elementarläroverken gamla änke- och pupillkassa samt småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt kunde anföras, att antalet gällande pensions- och understödsbrev samt summan av pensioner och understöd för år utgjorde:

Pensionsanstalt.	Antal pensions- och understödsbrev.	Pensionssumma.	
		Kronor.	öre.
Folkskollärarnas pensionsinrättning	1,756	1,382,363	54
» änke- och pupillkassa	1,112	267,917	03
Lärarnas vid elementarläroverken gamla änke- och pupillkassa	373	210,981	74
Småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt	1,153	302,328	75
Summa	4,394	2,163,591	06

Dessa pensioner och understöd utbetalades således med halva beloppet vart halvår.

I jämförelse härmed vore de pensionsbelopp, som utbetalades i kvartårliga poster, synnerligen obetydliga. Dessa utgjordes, såsom av ovanstående framginge, av pensioner från lärarnas vid elementarläroverken nya änke- och pupillkassa och dövstumlärarnas pensionsanstalt, där motsvarande siffror utgjorde:

Pensionsanstalt.	Antal pensionsbrev.	Pensionssumma.	
		Kronor.	öre.
Lärarnas vid elementarläroverken nya änke- och pupillkassa	34	20,816	95
Dövstumlärarnas pensionsanstalt	24	42,798	—
Summa	58	63,614	95

Samtliga siffror avsåge förhållandena vid 1913 års slut.

Utbetalningen av pensioner ombesörjdes, i fråga om pensioner från dövstumlärarnas pensionsanstalt, av direktionens egna tjänstemän.

I övrigt utbetalades pensioner och understöd till huvudsaklig del genom postsparbanken. I vilken utsträckning postsparbanken ombesörjde utbetalningar framginge av nedanstående tablå över pensions- och understödssummorna i deras helhet för år 1913 och de under samma år genom postsparbanken utbetalade belopp:

Pensionsanstalt.	Pensions- och understödssumma i dess helhet.		Genom postsparbanken utbetalda pensioner och understöd.	
	Kronor.	öre.	Kronor.	öre.
Folkskollärarnas pensionsinrättning	1,382,363	54	1,209,064	19
» änke- och pupillkassa	267,917	03	141,921	—
Lärarnas vid elementarläroverken gamla änke- och pupillkassa	210,981	74	101,581	50
» » » nya änke- och pupillkassa	20,816	95	5,420	—
Småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt	302,328	75	291,165	—
Summa	2,184,408	01	1,749,151	69

Såsom härav inhämtades, utbetalades i folkskollärarnas pensionsinrättning samt småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt pensioner och understöd till ojämförligt största delen genom postsparbanken, varemot i änkekassorna, särskilt i lärarnas vid elementarläroverken gamla och nya änke- och pupillkassor, pensionerna till väsentlig del utbetalades från kassorna direkt. Detta förhållande förklarades därav, att enligt gällande författning, nådiga kungörelsen den 7 maj 1909, postsparbanken ej ägde utbetala sådana från änkekassorna utgående pensioner, som tillkomme änkor jämte barn eller endast barn, utan endast pensioner till änkor ensamt, såvida de vore bosatta i landsorten. I övrigt finge genom postsparbanken ej utbetalas pensioner eller understöd, som avsåge kortare tid än en hel utbetalningstermin, således ett helt halvår eller ett helt kvartal, och över huvud taget ej pensioner och understöd till andra än i landsorten bosatta personer.

Den direkta kostnad för pensionskassorna, som vore förenad med postsparbankens bestyr med utbetalningarna, utgjordes av till postsparbanken utgående provision av två slag, nämligen dels $^1/_{10}$ procent av utbetalade belopp och dels 7 öre för varje utbetalning.

Dessa olika slags provisioner hade för år 1913 uppgått till följande belopp:

Pensionsanstalt.	Provision av $^1/_{10}$ proc. av utbetalt belopp.		Provision av 7 öre för varje utbetalning.	
	Kronor.	öre.	Kronor.	öre.
Folkskollärarnas pensionsinrättning	1,209	07	217	—
» änke- och pupillkassa	141	92	96	88
Lärarnas vid elementarläroverken gamla änke- och pupillkassa	101	58	26	74
» » » nya änke- och pupillkassa	5	41	1	96
Småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt	291	16	149	03
Summa	1,749	14	491	61

Provisionernas sammanlagda belopp utgjorde således 2,240 kronor 75 öre, vilken siffra dock ej betecknade något slutgiltigt belopp utan komme att ökas i förhållande till de år från år växande pensionssummorna.

Det förhållande, att postsparbanken ombesörjde utbetalningen av vissa pensioner och understöd, kunde knappast sägas utöva något mera avsevärt inflytande å det besvär, som dessa utbetalningar medförde för direktionens tjänstemän. Dem ålåge nämligen att upprätta de specificerade förteckningar över pensionstagare, pensionsbelopp och postadresser, vilka före utbetalningen skulle tillhandahållas postsparbanken, samt att granska de efter utbetalningen inkommande redogörelser från postsparbanken med vid redogörelserna fogade verifikationer ävensom att i matriklar införa utbetalade belopp m. m. Särskilt vore nyssnämnda granskningsarbete synnerligen omfattande, helst verifikationerna ej sällan vore felaktiga eller ofullständiga, vilket nödvändiggjorde en ej obetydlig skriftväxling för vinnande av rättelse. Till belysande av omfånget av ifrågavarande bestyr lämnades följande uppgift å antalet verifikationsfolia år 1913 till pensionsutbetalningarna genom postsparbanken och i sammanhang därmed — för jämförelses skull — å antalet verifikationsfolia till samma års pensionsutbetalningar i deras helhet:

Pensionsanstalt.	Antal verifikationsfolia till pensionsutbetalningen genom postsparbanken.	Antal verifikationsfolia till pensionsutbetalningarna i deras helhet.
Folkskollärarnas pensionsinrättning	6,678	7,635
» änke- och pupillkassa	3,071	4,905
Lärarnas vid elementarläroverken gamla och nya änke- och pupillkassa	914	1,711
Småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt	4,530	4,756
Dövstumlärarnas pensionsanstalt	—	91
Summa	15,193	19,098

Samtliga ovanstående siffror hade avseende å halvårsutbetalningar med undantag av ett antal verifikationsfolia för lärarnas vid elementarläroverken nya änke- och pupillkassa, vilket antal dock uppginge till endast ett 60-tal.

Om nu kvartalsutbetalning infördes, skulle detta till en början medföra en på det sätt ökad utgift till postsparbanken, att 7-öresprovisionen, varom ovan är nämnt, bleve fördubblad. För år 1913 skulle, om pensionerna då utgått kvartalsvis, nämnda provision utgjort 981 kronor 26 öre och postsparbankens provision i dess helhet nämnda år således uppgått till 2,730 kronor 40 öre i stället för 2,240 kronor 75 öre. Härvid utginge direktionen från det antagande, att villkoren för pensioners utbetalande genom postsparbanken i övrigt vore oförändrade.

Direktionen anser dock, att den utgiftsökning, som sålunda skulle uppkomma, icke finge i och för sig anses synnerligen avsevärd. Av vida större betydelse vore däremot, enligt direktionens mening, den ökning av pensionskassornas egna tjänstemäns bestyr med utbetalningarna, som den ifrågavarande förändringen skulle innebära, i det att dessa göromål bleve jämt fördubblade och på den grund skulle kräva inrättandet av en ny bokhållartjänst. Härom yttrar direktionen:

Redan för närvarande vore det ej utan svårighet, som den i förhållande till förekommande arbetens omfattning fåtaliga tjänstepersonalen kunde fullgöra sina olikartade åligganden, vadan med hänsyn till pensionskassornas alltjämt fortgående utveckling en förstärkning av denna tjänstepersonal inom den närmare framtiden i allt fall sannolikt bleve nödvändig. Om nu göromålen omedelbart bleve så väsentligt ökade, som nyss nämnts, skulle det ej kunna undvikas att genast förstärka tjänstepersonalen med en ny ordinarie bokhållartjänst, vars innehavare finge till huvudsakligt åliggande att taga befattning med alla frågor, som rörde pensionsutbetalningar genom postsparbanken. Denna tjänst torde, om den komme till stånd, böra förenas med samma löneförmåner som dem, vilka enligt gällande lönestat för folkskollärarnas pensionsinrättning tillkomme tjänstemän av första lönegraden, alltså 2,200 kronor i lön, 1,500 kronor i tjänstgöringspenningar och 300 kronor i ortstillägg, tillhopa 4,000 kronor, vartill skulle komma tre ålderstillägg till lönen å 500 kronor vartdera efter respektive 5, 10 och 15 år.

Inrättandet av en sådan ny ordinarie tjänst komme att medföra ökade utgifter å de i lönestaten uppförda anslagen till ålderstillägg och till vikariatsersättningar m. m., vilka anslag för närvarande vore uppförda med respektive 3,000 kronor och 9,800 kronor. Det förstnämnda anslaget, varav för närvarande endast 2,000 kronor disponerades, vore emellertid ett förslagsanslag, vadan med en höjning därav syntes åtminstone tills vidare kunna anstå. Och det sistnämnda anslaget, varav under år 1913 disponerats omkring 6,000 kronor, vore så tillräckligt tilltaget, att det torde förslå även efter inrättande av en ny förstagradstjänst.

Anslaget till expenser, för närvarande utgörande 8,000 kronor, vore även ett förslagsanslag och torde för övrigt förslå jämväl efter införande av kvartalsutbetalningar av pensioner. År 1913 hade av detta anslag disponerats endast omkring halva beloppet.

Direktionen föreställer sig dock, att inrättandet av en ny ordinarie förstagradstjänst skulle, åtminstone tills vidare, kunna undvikas, om vissa lättnader och förenklingar infördes i arbetet inom pensionskassorna. En sådan lättnad skulle åstadkommas, om den förekommande årliga regleringen av pensionsstaten, vilken toge mycken tid i anspråk och vore utan avsevärd betydelse för arbetet inom pensionskassorna, upphörde. Den största lättnaden i arbetet skulle dock, enligt direktionens mening, åvägabringas, om man överginge till det även på en del andra håll begagnade tillvägagångssättet att utbetala pensioner direkt till vederbörande genom postanvisning eller check och således sluppe ifrån den nuvarande tidsödande granskningen av postsparbankens verifikationer. Direktionen anser emellertid, att även en sådan ändring i utbetalningssättet skulle medföra ökade göromål och således kräva en förstärkning av arbetskrafterna. Rörande denna förstärkning anför direktionen följande:

Den ökning i arbetet inom pensionskassorna, som skulle uppkomma genom hela utbetalningsbestyrets övertagande av kassornas tjänstemän, skulle till stor del komma att bestå i göromål av mera mekanisk natur, t. ex. att med ledning av hos direktionen förda matriklar m. m. utskriva förteckningar över vederbörande pensionstagare med deras adresser och beloppen av kvartalspensionerna, att ifylla postanvisningsblanketter m. m., således renskrivningsgöromål. Så beskaffade arbeten borde lämpligen anförtros åt ett skrivbiträde under vederbörlig kontroll av någon tjänsteman hos direktionen, och då dessa göromål komme att bereda jämn sysselsättning åt ett skrivbiträde året om samt göromål av sådan mera ordinarie natur rätteligen borde bestridas av ordinarie tjänstinnehavare, ansåge direktionen, att för berörda ändamål borde på ordinarie stat hos direktionen anställas ett kvinnligt skrivbiträde, vars löneförmåner torde böra fastställas till enahanda belopp som dem, vilka enligt gällande lönestat tillkomme det redan förut hos direktionen anställda skrivbiträdet, alltså 600 kronor i lön, 450 kronor i tjänstgöringspenningar och 150 kronor i ortstillägg, summa 1,200 kronor, vartill skulle komma två ålderstillägg till lönen å 200 kronor vartdera efter respektive 5 och 10 år.

Rörande anslagen till ålderstillägg, vikariatsersättningar m. m. samt expenser finge direktionen åberopa vad ovan anförts.

Avlöningen till ett sådant biträde skulle således vida understiga vad för närvarande utginge till postsparbanken i provisioner.

Direktionen har vidare yttrat sig om senast berörda utbetalningssätt, sett från pensionstagarnas synpunkt, och därvid anfört följande:

För att nu betrakta saken även från pensionstagarnas sida ville direktionen framhålla, att utbetalning av pension genom postanvisning skulle för dem visa sig minst lika fördelaktig som det nuvarande utbetalningssättet, förutsatt naturligtvis att pensionstagarna ej behövde vidkännas någon särskild kostnad för pensionernas lyftande. En sådan rätt att utan någon egen kostnad få pensionen till sig utbetald hade en stor del av pensionärerna redan en längre tid åtnjutit genom postsparbankens befattning med utbetalning av pensioner, vadan det svårligen torde kunna ifrågakomma att numera pålägga pensionärerna någon särskild kostnad i förevarande avseende. I reglementet för småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt enligt dess ursprungliga lydelse hade för övrigt uttryckligen stadgats, att i landsorten boende understödstagare skulle erhålla sitt understöd kostnadsfritt sig tillsänt i tjänstebrev. Likaledes hade i reglementet för dövstumlärarnas pensionsanstalt föreskrivits, att pensionstagare, som bodde i landsorten, vore berättigad att få pensionen kostnadsfritt sig tillsänd, vilket så tillämpats, att pension även här tillställts vederbörande i tjänsteförsändelse.

Enligt § 44 i reglementet för folkskollärarnas pensionsinrättning åtnjöte inrättningen fribrevsrätt i de ärenden, som rörde densamma. I gällande reglementen för övriga under direktionens förvaltning ställda pensionskassor förekomme en allmän föreskrift därom, att i alla de omständigheter, om vilka icke i respektive kassas reglemente funnes särskilt stadgat, skulle gälla enahanda föreskrifter, som enligt reglementet för folkskollärarnas pensionsinrättning vore givna för denna inrättning samt dess förvaltning och redovisning. Föreskriften i berörda § 44 vore således tillämplig på samtliga pensionskassorna. Skulle nu, såsom direktionen tänkt sig, pensionernas översändande till vederbörande bliva ett direktionens tjänståliggande, vid vars fullgörande någon annan mellanhand ej vidare komme att anlitas än allmänna posten, kunde det ifrågasättas, huruvida ej, med hänsyn redan till ovannämnda stadganden, direktionen vore berättigad att vid pensionernas översändande begagna tjänstefrimärken. I varje fall torde med stöd av det ovan anförda få förutsättas, att sådan rätt medgåves direktionen. En dylik befogenhet syntes för övrigt kunna på lika goda grunder tilldelas direktionen, som den förut medgivits t. ex. direktionen över arméns pensionskassa, vilken varit i åtnjutande av denna förmån från och med år 1909, i fråga om pensioner från arméns änke- och pupillkassor, samt från och med år 1910 beträffande jämväl pensioner från arméns pensionskassa.

Därjämte har direktionen avgivit förslag till några smärre ändringar i gällande pensionsreglementen, som skulle bliva erforderliga, för den händelse pensionerna skulle utbetalas genom postanvisning eller check. I sammanhang med vidtagande av dessa reglementsförändringar borde även förordnas om upphävande av kungörelsen den 7 maj 1909 med föreskrifter angående utbetalning genom postsparbankskontor i landsorten av pensioner från folkskollärarnas pensionsinrättning med flera pensionsanstalter.

Slutligen erinrar direktionen därom, att en avsevärd ränteförlust för

kassorna skulle uppstå, därest pensionerna utbetalades kvartalsvis, samt att vissa engångskostnader skulle bliva nödvändiga för övergången till sagda utbetalningssätt. Härom yttrar direktionen:

Vad angår ränteförlusten skulle densamma, om man till grund för beräkningarna lade 1913 års pensionssummor och en räntefot av 4 procent, uppgå till följande belopp i de pensionsanstalter, i vilka pensionerna för närvarande utbetalades halvårsvis:

Folkskollärarnas pensionsinrättning	kronor	6,911: 82
» änke- och pupillkassa	»	1,339: 59
Lärarnas vid elementarläroverken gamla änke- och pupillkassa	»	1,054: 91
Småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt	»	1,511: 64
Summa	kronor	10,817: 96

Dessa siffror kunde emellertid endast giva en ungefärlig antydan om ränteförlustens storlek. Att denna förlust allt från början måste bliva större vore ju tydligt, då ovannämnda siffror, som hade avseende på år 1913, måste, med hänsyn till pensionssummornas fortgående tillväxt, antagas vara lägre än motsvarande siffror vid den tidpunkt i framtiden, då den föreslagna nya ordningen kunde komma att genomföras. Och att exakt beräkna denna pensionssummornas tillväxt — och således jämväl ränteförlustens ökning — kunde vara vanskligt nog, då härvid många omständigheter kunde spela in, som ej kunde på förhand så noga beräknas, till exempel, vad beträffade folkskollärarnas pensionsinrättning samt änke- och pupillkassa ävensom småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt, inrättandet av nya, delaktiga tjänster samt höjandet av pensioner.

En ränteförlust av den här ovan antydda omfattningen torde ej kunna bäras utan att leda till rubbning i de för vederbörande pensionskassor gjorda beräkningar. Till förebyggande härav syntes nödvändigt att staten trädde emellan. Vad beträffade småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt hade dock staten allt från början åtagit sig att ansvara för de för anstaltens ändamål erforderliga kostnaderna, i den mån de ej kunde bestridas med vederbörande skoldistrikts och lärares avgifter, vadan någon statens särskilda mellankomst ej torde här erfordras. Annorlunda förhölle det sig däremot med övriga tre här ovan nämnda pensionskassor, till vilka staten lämnade vissa årliga bidrag; i vilket avseende dock torde böra anmärkas, att för lärarnas vid elementarläroverken gamla änke- och pupillkassas del bidraget utginge till lärarnas vid elementarläroverken nya änke- och pupillkassa, som övertagit den gamla kassans såväl förbindelser som tillgångar och inkomster. Förevarande pensionsanstalters förmåga att fullgöra sina förbindelser måste således utan tvivel i viss mån nedsättas, om ej ränteförlusten ersattes. Beträffande folkskollärarnas pensionsinrättning samt änke- och pupillkassa vore dock att anmärka, att dessa kassor för närvarande vore föremål för en mera allsidig utredning i sammanhang med pågående förarbeten för en ny reglering av folkskollärares m. fl. löneförhållanden. Det syntes därför lämpligt, att ifrågavarande speciella spörsmål behandlades i sammanhang med berörda allmänna utredning. Direktionen ansåge sig därför ej hava anledning att för nämnda två kassors del för närvarande närmare ingå på frågan om ersättning för ränteförlusten.

Däremot torde det ej kunna undgås att omedelbart vidtaga åtgärd i förevarande avseende beträffande lärarnas vid elementarläroverken gamla änke- och pupillkassa.

Då denna kassa ej vidare upptoge några nya delägare och således vore, så att säga, ställd på avskrivning, kunde det ej antagas att årliga pensionssumman komme att, åtminstone i någon väsentlig grad, ökas. Denna ökning skulle i sådant fall inträda under den närmaste tiden. Så småningom måste pensioneringen i denna kassa naturligtvis tvärtom minskas för att slutligen efter en jämförelsevis kort tid helt upphöra. Då nu ränteförlusten enligt 1913 års förhållanden skulle uppgå till 1,054 kronor 91 öre, syntes det med hänsyn till ovan antydda förhållanden tillfyllest, om kassan kunde beredas ett årligt statsbidrag på i runt tal 1,000 kronor att utgå tills vidare.

Beträffande slutligen de engångskostnader, som skulle bliva nödvändiga för anordnande av utbetalning kvartalsvis av pensioner, hade direktionen beräknat dessa till omkring 2,000 kronor. Att, såsom i liknande fall förut plägat ske, anvisa ett särskilt organisationsanslag för detta ändamål torde dock ej vara nödvändigt, då direktionen numera hade till sitt förfogande ett förslagsanslag till expenser, vilket för övrigt vore så pass tillräckligt tilltaget, att det ej syntes uteslutet, att till och med ifrågavarande engångskostnader skulle kunna, under för närvarande rådande förhållanden, rymmas inom anslagets ordinarie ram. Direktionen hade alltså ej något yrkande beträffande täckandet av dessa kostnader utan inskränkte sig till att endast omnämna dem.

I detta ärende hava utlåtanden avgivits av styrelsen för postsparbanken den 19 december 1914, av generalpoststyrelsen den 19 januari 1915, av direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning ånyo den 29 januari 1915 samt av statskontoret den 18 februari 1915.

Styrelsen för postsparbanken har anfört, att den funnit sig icke böra undandraga sig bestyret med utbetalning av pensionerna i fråga även för det fall, att beslut fattas därom, att dessa skola tillhandahållas vederbörande pensionstagare för kalenderkvartal, samt erbjudit sig att låta postsparbanken verkställa en mera ingående granskning av utbetalningsverifikationerna, så att särskilt den tidsödande skriftväxling, som nu påvilar tjänstemännen hos direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning för införskaffande av korrekta verifikationer, skulle bliva från dem avlyftad. Helt och hållet skulle arbetet med granskning av utbetalningsverifikationerna kunna avlyftas från direktionens tjänstemän, därest den fullständiga revisionen av dessa verifikationer övertoges av postsparbanken.

Styrelsen förklarar dessutom, att hinder icke möter från postsparbankens sida att, därest sådant i övrigt skulle anses lämpligt, ombesörja utbetalningen av pensioner från folkskollärarnas änke- och pupillkassa samt från lärarnas vid elementarläroverken änke- och pupillkassa icke blott, såsom nu sker, åt änka *utan* pensionsberättigade barn utan jämväl åt änka *med* pensionsberättigade barn. Likaledes skulle postsparbanken kunna åtaga sig att utbetala pension, som avser kortare tid än ett kalenderår, respektive kvartal.

Beträffande förslaget om utbetalning av pension genom postanvisning anmärker styrelsen, att detta utbetalningssätt, under förutsättning att an-

visningsbeloppet, såsom direktionen föreslagit, icke finge utbetalas till någon annan än pensionstagaren personligen, torde bereda vissa pensionstagare olägenheter, särskilt vid inträffad sjukdom eller orkeslöshet, emedan å alla orter i riket, utom Stockholm, Göteborg och Malmö, postanvisningsadressat måste själv eller genom ombud avhämta beloppet å vederbörande postanstalt. För änka, som för erhållande av pension skall styrka, att hon lever ogift, skulle även, enligt styrelsens mening, uppstå tidsförlust för pensionens utbekommande, och hon skulle därjämte för insändande till direktionen av prästbetyg få vidkännas en, om än ringa utgift.

Generalpoststyrelsen finner förslaget om ifrågavarande pensioners utbetalning genom postanvisning, sett uteslutande ur postverkets synpunkt, icke giva anledning till annan erinran, än att det enligt generalpoststyrelsens mening icke låter sig göra, att funktionärerna å postanvisningarnas i fråga adresspostanstalter skulle verkställa någon undersökning, huruvida adressaterna uppfyllt vissa villkor för anvisningsbeloppens lyftande.

Vad åter angår frågan, sedd ur pensionstagarnas synpunkt, har generalpoststyrelsen anslutit sig till den mening, som uttalats av styrelsen för postsparbanken.

Med anledning av vad styrelsen för postsparbanken yttrat rörande postsparbankens befattning med utbetalning av pensionerna har *direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning* i sitt senare utlåtande anfört:

Utan tvivel läte det sig göra att införa vissa förenklingar i samarbetet mellan postsparbanken och direktionen, likasom det ock läte tänka sig, att genom en förlängning av den tid, inom vilken postsparbanken hade att redovisa för verkställda pensionsutbetalningar, de till utbetalningarna hörande verifikationerna kunde till direktionen avlämnas i mera fullständigt skick än eljest.

Att låta utbetalningarna i deras helhet övertagas av postsparbanken torde dock, så vitt direktionen kunde bedöma, ej vara lämpligt, knappast ens möjligt. De skäl, som gjort, att en del pensionsutbetalningar från början undantagits från postsparbankens befattning och förbehållits direktionen, hade naturligtvis ej mistat något av sin giltighet.

Lika litet kunde det vara lämpligt att låta granskningen av verifikationer övertagas av postsparbanken. Detta skulle ju innebära endast en överflyttning av arbetet från ett håll till ett annat. Lämpligare vore väl att, såsom hittills, verifikationerna granskades och förvarades inom det verk, till vars utgifter de hörde, och detta så mycket mera som vid förekommande revisioner inom pensionskassorna revisorerna borde äga omedelbar tillgång till ifrågavarande handlingar.

Skulle således postsparbanken fortfarande hava att taga befattning med utbetalning av pensioner även efter övergång från halvårs- till kvartalsutbetalningar, bleve helt visst arbetet för direktionens tjänstemän, även med möjliga förenklingar och lättnader, så väsentligt ökat, att det ej torde kunna undgås att, såsom direktionen för ty fall i sin skrivelse föreslagit, hos direktionen anställa ytterligare en ordinarie första gradens tjänsteman.

Till bemötande av de anmärkningar, styrelsen för postsparbanken och generalpoststyrelsen framställt i fråga om pensioners utbetalning medelst postanvisning, yttrar direktionen följande:

Mot det ifrågasatta tillvägagångssättet att utbetala pensioner genom postanvisning kunde visserligen anmärkas, att detta i vissa fall komme att för pensionstagaren medföra tidsförlust och kostnad, båda dock synnerligen obetydliga. Båda skulle föranledas därav, att före postanvisningens utställande skulle till direktionen insändas ett prästbetyg, daterat efter utbetalningsmånadens ingång. Detta gällde för övrigt endast pensioner från änke- och pupillkassorna. Å andra sidan komme postanvisningsmedlen att å adresspostanstalten hållas vederbörande tillhanda längre tid än vad skedde med medel, som utbetalades genom postsparbankskontor. Och vad kostnaden beträffade, torde den bliva mindre kännbar, därest, såsom föreslagits, pensionerna framdeles skulle utgå kvartalsvis i stället för halvårsvis.

Att den föreslagna anordningen, att postanvisningsbeloppet ej skulle få utbetalas till annan än adressaten själv, skulle komma att medföra några synnerliga olägenheter, ansåge direktionen sig kunna med skäl ifrågasätta. Efter vad direktionen erfarit från arméns pensionskassa, där denna anordning en längre tid praktiserats, hade det i jämförelsevis mycket få fall inträffat, att pensionstagaren varit ur stånd att själv lyfta sin pension, och, där detta inträffat, hade saken utan svårighet ordnats så, att pensionstagaren fått till pensionskassan insända skriftlig fullmakt för uppgiven annan person att lyfta pensionen, varefter ny postanvisning utställts på det uppgivna ombudet. Möjligen skulle ock denna angelägenhet kunna ordnas annorlunda. Någon svårighet föreläge i varje händelse icke att även i nu angivna undantagsvis inträffande fall tillställa vederbörande hans pension.

Det hade slutligen anmärkts, att det ej läte sig göra, att funktionärerna å postanvisningarnas adresspostanstalter skulle verkställa någon undersökning, huruvida adressaterna uppfyllt vissa villkor för anvisningsbeloppens lyftande. Något sådant hade ej heller av direktionen satts i fråga, så mycket mindre som saken syntes självklar. Där antydda undersökning skulle äga rum, borde densamma tydligen ske inom pensionskassorna före postanvisningens utställande, varefter postverket hade att, såsom med varje annan postanvisning, utbetala beloppet eller, om adressaten ej anträffades, återställa detsamma.

Statskontoret har i ärendet anfört följande:

I fråga om de av styrelsen för postsparbanken och generalpoststyrelsen uttalade farhågor för olägenheter, som vore att vänta av pensionsutbetalning genom postanvisningar och checker, åberopade statskontoret vad direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning i sitt senaste utlåtande i detta avseende anfört. Statskontoret ansåge sig därför till alla delar böra tillstyrka direktionens framställning, dock med undantag *dels* därav, att det nya kvinnliga skrivbiträdets begynnelseavlöning, 1,200 kronor, torde, jämlikt nådiga brevet den 10 juni 1912, böra fördelas på lön, tjänstgöringspenningar och ortstillägg med beloppen 700, 350 och 150 kronor i stället för de av direktionen angivna beloppen 600, 450 och 150 kronor, *dels ock* därav, att nytt statsanslag, vilket av direktionen begärts med tills vidare 1,000 kronor för täckande av den genom de tätare pensionsutbetalningarna vållade ränteförlusten för lärarnas vid elementarläroverken gamla änke- och pupillkassa, icke syntes vara erforderligt vid det förhållande att, enligt vad statskontoret erfarit, vid de senaste, av byråchefen K. D. Dickman och

lektorn E. Göransson verkställda utredningarna angående denna kassas ställning de utgående pensionerna beräknats till samma värde som så kallade kontinuerliga livräntor, varför det vore att antaga, att kassans ställning, utan höjda inkomster, medgåve den nu ifrågasatta ändringen.

Departementschefen.

Det torde icke kunna bestridas, att de i det föregående omförmälda framställningarna rörande tätare utbetalning av pensioner från folkskollärarnas pensionsinrättning och folkskollärarnas änke- och pupillkassa äro väl grundade. Framför allt gäller detta beträffande de pensionstagare, som leva i mycket små ekonomiska omständigheter, och till denna kategori torde de flesta pensionärer inom nämnda båda kassor höra. En sådan ändring i utbetalningen från dessa kassor, att den årliga pensionen komme att fördelas på flera utbetalningsterminer än vad nu är fallet, skulle givetvis vara ägnad att i många fall lätta pensionstagarnas ekonomiska bekymmer, och det synes mig därför billigt, att en ändring i nämnda riktning kommer till stånd.

En dylik ändring beträffande pensionernas utbetalning synes vara så mycket billigare, som utbetalning kvartalsvis redan blivit föreskriven för fyra av de nio pensionskassor, vilka stå under förvaltning av direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning, nämligen för lärarnas vid elementarläroverken nya änke- och pupillkassa, dövstumlärarnas pensionsanstalt, lasarettsläkarnas pensionskassa och extra provinsialläkarnas pensionskassa. Likaledes utbetalas pensioner kvartalsvis till åtskilliga andra grupper av pensionärer, såsom tjänstemän vid statens järnvägar, vilka pensionerats enligt lagen den 4 juli 1910 angående rätt till pension för dylika tjänstemän, samt delägare i arméns pensionskassa, statens järnvägars änke- och pupillkassa, arméns nya änke- och pupillkassa, civilstatens änke- och pupillkassa, telegrafverkets änke- och pupillkassa m. fl. I vissa fall, såsom inom telegrafverkets pensionsinrättning, utbetalas pension till och med månadsvis. Befattningshavare, som pensionerats enligt lagen angående civila tjänstinnehavares rätt till pension den 11 oktober 1907, få uppbära sina pensioner kvartals- eller månadsvis, och enligt lagen om allmän pensionsförsäkring den 30 juni 1913 skall pension utbetalas månadsvis, med undantag för de minsta pensionsbeloppen och för sådana fall, då pensionstagare flyttat ur riket.

Men om en ändring i antydd riktning är önskvärd beträffande folkskollärarnas pensionsinrättning och folkskollärarnas änke- och pupillkassa, torde en dylik ändring vara i lika hög grad påkallad i fråga om de övriga under direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning stående pensionskassor, från vilka utbetalning nu äger rum halvårsvis, nämligen lärarnas vid elementarläroverken gamla änke- och pupillkassa, småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt och lärarinnornas pensionsanstalt.

Skall en ändring i förevarande avseende vidtagas, bör den således enligt min mening sträcka sig till samtliga de under direktionens förvaltning ställda pensionskassor, från vilka pensioner nu utbetalas halvårsvis.

Vad därefter beträffar frågan om huruvida pensionsutbetalningarna från dessa kassor böra ske kvartals- eller månadsvis, kunde det visserligen från pensionstagarnas synpunkt finnas skäl för det senare alternativet. Att övergå till en sådan anordning skulle emellertid, enligt min mening, under nuvarande förhållanden icke vara lämpligt, helst denna anordning givetvis skulle draga rätt dryga kostnader. Däremot anser jag, att en övergång till kvartalsutbetalning av pensioner från nu ifrågavarande kassor både kan och bör ske.

I fråga om förfarandet i övrigt vid pensionernas utbetalande har direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning avgivit två alternativa förslag. Antingen skulle pensionerna, såsom nu sker, utbetalas delvis från pensionskassorna direkt till vederbörande pensionstagare och delvis genom postsparbanken, eller ock skulle samtliga pensioner utbetalas till pensionstagarna direkt från pensionskassorna medelst postanvisning eller check. Det förstnämnda utbetalningssättet skulle medföra en fördubbling av 7-öresprovisionen till postsparbanken och kräva inrättande hos direktionen av en ny ordinarie bokhållartjänst; det sistnämnda skulle, under förutsättning att vissa förenklingar i arbetet inom pensionskassorna vidtoges, endast kräva anställandet hos direktionen av ett nytt kvinnligt skrivbiträde med samma avlöningsförmåner, som tillkomma det redan förut hos direktionen anställda biträdet.

Ur kostnadssynpunkt är sistnämnda utbetalningssätt givetvis att föredraga, och för pensionstagarna medför det likaledes vissa företräden framför det nuvarande. Så till exempel skulle det för dem vara en lättnad att icke vidare såsom hittills behöva vid pensionens lyftande förete pensionsbrev och prästbetyg. Å andra sidan hava emellertid från styrelsens för postsparbanken och generalpoststyrelsens sida uttalats farhågor för att vissa olägenheter för pensionstagarna skulle uppstå, därest pensionerna komme att utbetalas genom postanvisning. Jag delar icke dessa farhågor, detta redan av skäl, som direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning anfört. Men härtill kommer, att, enligt vad jag inhämtat, några nämnvärda olägenheter av pensioners utbetalning medelst postanvisning icke försports inom pensionsanstalter, där sådant utbetalningssätt redan blivit tillämpat, till exempel inom statens järnvägars änke- och pupillkassa. Och även om i ett eller annat fall kvartalsutbetalningen skulle komma att uppskjutas med några veckor, är detta en olägenhet, som vida uppväges av

de fördelar, ifrågavarande utbetalningssätt skulle medföra. I likhet med statskontoret ansluter jag mig således till förslaget, att pensionerna utbetalas från pensionskassorna direkt till vederbörande pensionstagare genom postanvisning eller check. Jag förutsätter härvid, att den rätt att för postförsändelser i tjänsteärenden använda tjänstefrimärken, som redan tillkommer direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning enligt § 44 i dess reglemente och kungl. förordningen den 15 juni 1900 angående ändrade bestämmelser rörande utgörandet av postavgifter för försändelser i tjänstärenden, även kommer att äga tillämpning beträffande sådana postförsändelser, genom vilka vederbörande pensionstagare få mottaga sina pensionsbelopp.

Jag ansluter mig även till direktionens åsikt, att det för möjliggörande av en sådan anordning, som jag i det föregående förordat, blir nödvändigt, att hos direktionen anställes ett nytt kvinnligt skrivbiträde, och då det arbete, som av detta biträde skall utföras, blir av stadigvarande beskaffenhet, bör befattningen uppföras på direktionens ordinarie stat. Det nya skrivbiträdet torde böra tillerkännas enahanda avlöningsförmåner, som tillkomma det redan förut hos direktionen anställda biträdet — med undantag givetvis av det personliga avlöningstillägg, som tilldelats befattningens nuvarande innehavare — d. v. s. lön 700 kronor, tjänstgöringspenningar 350 kronor och ortstillägg 150 kronor jämte två ålderstillägg till lönen, vartdera å 200 kronor, och likaledes torde det nya biträdet böra vara underkastat samma villkor och bestämmelser för åtnjutande av de med befattningen förenade avlöningsförmånerna, som gälla beträffande det hos direktionen nu anställda kvinnliga skrivbiträdet.

Förvaltningskostnaderna för de under direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning ställda pensionsanstalterna bestridas av dessa anstalters tillgångar enligt en av Kungl. Maj:t, jämlikt riksdagens år 1911 lämnade medgivande, genom nådigt brev den 22 december 1911 bestämd procentuell fördelning. En ökning av dessa förvaltningskostnader kunde således giva anledning till höjning av det statsbidrag, som utgår till en eller flera av berörda anstalter. Någon dylik höjning ifrågasättes dock icke med anledning av förslaget om uppförande å direktionens stat av ett nytt skrivbiträde eller för bestridande av de engångskostnader, vartill de föreslagna förändringarna skulle giva anledning.

Däremot har direktionen hemställt, att åt lärarnas vid elementarläroverken gamla änke- och pupillkassa måtte beredas ett årligt statsbidrag av i runt tal 1,000 kronor att utgå såsom ersättning för den genom de tätare pensionsutbetalningarna uppkommande ränteförlusten. Statskontoret

åter har uttalat den meningen, att den ifrågasatta förändringen skulle kunna genomföras utan höjda inkomster för nämnda kassa. Då nu, såsom ock direktionen anfört, en omfattande utredning är å bane beträffande vissa andra under direktionens förvaltning ställda pensionsanstalter, synes mig i alla händelser någon olägenhet icke möta därav, att med utverkande av det ökade bidrag till elementarlärarnas gamla änke- och pupillkassa, som tilläventyrs kunde anses påkallat, får tills vidare anstå.

Jag har således icke någon framställning att göra om beredande av ökat anslag till någon av omförmälda anstalter — den i statsverksproposition en provisoriskt beräknade höjningen av det ifrågavarande anslaget å riksstaten skulle alltså ej erfordras — utan inskränker mig till att på grund av det anförda hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen medgiva,

att på direktionens över folkskollärarnas pensionsinrättning ordinarie stat må uppföras ytterligare ett kvinnligt skrivbiträde med enahanda avlöningsförmåner, som tillkomma det förut å samma stat uppförda kvinnliga skrivbiträdet.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna nådigt bifall; och skulle proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Christer d'Albedyhll.